

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

200 jaar burgerrechtelijke codificatie, 200 jaar Hollands particularisme: over de relevantie van het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland voor onze tijd

Salomons, A.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Nederlands Juristenblad

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Salomons, A. (2009). 200 jaar burgerrechtelijke codificatie, 200 jaar Hollands particularisme: over de relevantie van het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland voor onze tijd. *Nederlands Juristenblad*, 84(31), 2016-2020.

<http://www.njb.nl/website/index.php?Module=document&DoctypeID=ARTIKEL&DocID=14187>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

200 jaar burgerrechtelijke codificatie, 200 jaar Hollands particularisme

links

Over de relevantie van het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland voor onze tijd

ONS LAND HEEFT PRECIES 200 JAAR EEN BURGERLIJK WETBOEK: OP 1 MEI 1809 WERD HET WETBOEK NAPOLEON INGERIGT VOOR HET KONINGRIJK HOLLAND VAN KRACHT. ER IS ALLE REDEN OM BIJ DIT JUBILEUM STIL TE STAAN. WELISWAAR IS HET WNVH INMIDDELS 'DRIE WETBOEKEN GELEDEN' EN HEEFT HET ALS RECHTSBRON GEEN ENKELE BETEKENIS MEER, WIJ KUNNEN UIT ZIJN LOTGEVALLEN WAARDEVOLLE LESSEN TREKKEN VOOR HET VERANDERINGSPROCES WAARIN HET BURGERLIJK RECHT ZICH TEGENWOORDIG BEVINDT. ER ZIJN NAMELIJK TWEE OPVALLENDE PARALLELEN TE ZIEN TUSSEN DE HUIDIGE TIJD EN HET VROEG-NEGENTIENDE-EEUWSE CODIFICATIEPROCES IN NEDERLAND.

De eerste parallel is het hoge tempo waarin de ontwikkelingen zich voordoen. Wij zijn tegenwoordig wel gewend aan voortdurende aanpassing van het burgerlijk recht. Maar de periode na de Bataafse revolutie was op privaatrechtelijk gebied niet minder dynamisch: in de vier decennia na 1798² werden niet alleen drie verschillende BW's van kracht maar werden ook nog eens vijf wetboeken vervaardigd die het niet tot afkondiging wisten te brengen!

Een nog belangrijker parallel is het feit dat de privaatrechtswetgeving zowel nu als toen het geval was, blootstaat aan twee tegengestelde krachten: een centraliserende - indertijd vanuit Parijs, nu vanuit Brussel - waar het ideaal van unificatie van burgerlijk recht binnen Europa de boventoon voert, en daartegenover een particularistische kracht, waarbij juist de leidende gedachte is dat Nederland behoefte heeft aan 'eigen' regels. Van die spanning is het WNVH wel de allermooiste getuigenis. Ik concentreer mij in deze bijdrage op de vraag waarom het Koninkrijk Holland zich verzette tegen het Franse streven de *Code civil* in alle door de Fransen gedomineerde gebieden in te voeren, verzet dat resulteerde in de invoering van het WNVH. Aansluitend zal ik aandacht besteden aan de relevantie van deze bevindingen voor het huidige debat over de wenselijkheid van unificatie van het vermogensrecht binnen de Europese Unie.

Het ontstaansverhaal van het WNVH dient hier kort te worden beschreven.³ Keizer Napoleon gaf op 31 oktober 1807 zijn broer Lodewijk, koning van Holland sinds 1806, per brief de opdracht om binnen twee maanden de *Code Napoléon* in te voeren in Holland. Lodewijk schreef op 9 november terug dat de *Code Napoléon* dan eerst zou moeten worden aangepast aan de gewoonten en gebruiken van zijn koninkrijk. Daartoe had de koning, zo verzekerde hij zijn broer, al een jaar tevoren opdracht gegeven.

Als Lodewijk had gedacht dat Napoleon zich met dit antwoord tevreden zou stellen, dan vergiste hij zich. Op 13 november 1807 schreef Napoleon terug dat een aangepaste *Code* geen *Code Napoléon* meer zou zijn. Lodewijk moest geen geloof hechten aan de praatjes van de Hollanders dat invoering van het Franse wetboek tot grote schade zou leiden. De Hollanders stonden nu eenmaal argwanend tegenover alles wat uit Frankrijk kwam. Bovendien kon een natie van slechts 1 800 000 zielen geen eigen wetgeving hebben.

De boodschap was duidelijk, maar Lodewijk gaf zich niet gewonnen en nam zijn toevlucht tot een truc. Hij benoemde direct een commissie die in allerijl een op de Hollandse omstandigheden toegesneden adaptatie moest maken van de *Code Napoléon*. Door het wetboek aan te duiden als *Wetboek Napoleon* - zij het onder de toevoeging *ingerigt voor het Koninkrijk Holland* - hoopte hij de keizer wijs te maken dat het nog steeds *diens* wetboek was.

Op de keper beschouwd was de hele onderneming een jammerlijke mislukking: de keizer was en bleef *pas amusé* over het eigengereide gedrag van Lodewijk en liet hem al in 1809 weten uit te zijn op annexatie van Holland ('*je veux manger la Hollande*'). Aanvankelijk kon Lodewijk de honger van zijn broer nog stillen door enkele zuidelijke gebiedsdelen af te staan, maar in 1810 was er geen redding meer aan. Lodewijk vluchtte naar Oostenrijk en Holland werd 'herenigd met het keizerrijk'. Het WNVH moest per 1 maart 1811 plaatsmaken voor de *code Napoléon*.

Dit alles roept de vraag op waarom Lodewijk er zo op gebrand was een aan de Hollandse omstandigheden aangepast wetboek in te voeren, gezien de afkeurende houding van zijn keizerlijke broer en het daaraan verbonden risico voor zijn eigen positie en de onafhankelijkheid van het koninkrijk. Daar komt nog bij dat eerdere pogingen een zelfstandig Nederlands BW te ontwerpen op niets waren uitgelopen,⁴ terwijl het in Frankrijk onder Napoleons leiding wel was gelukt een Burgerlijk Wetboek tot stand te brengen. Bovendien was dat Franse wetboek, in de woorden van Cohen Jehoram, niet alleen van een 'onbetwistbare superioriteit', maar ook nog eens bestemd voor de export naar overwonnen volken; de keizer zag het eenvormige recht als een belangrijk verbindend element in zijn uitgestrekte rijk.

Er waren dus minstens vier goede redenen voor Lodewijk om de wens van zijn broer te honoreren: de grote inhoudelijke

kwaliteiten van de *Code Napoléon*, het hieraan gekoppelde unificatie-ideaal, de risico's die waren verbonden aan het tarten van Napoleon (en zeker op het punt van diens *Code*)⁵ en tot slot de slechte staat van dienst van de Hollandse juristen op het gebied van codificeren. Toch koos Lodewijk ervoor Hollandse juristen te laten sleutelen aan de *Code*. Waarom? Vond hij het ongewenst als er een plotselinge breuk zou optreden in het geldende recht? Of ging het erom dat het Franse wetboek bepaalde rechtsfiguren negeerde die hier wel frequent voorkwamen of regels bevatte die niet gewenst waren binnen de sociale en economische omstandigheden in Holland? Anders gezegd: ging het Lodewijk om het belang van juridische continuïteit of om het belang rekening te houden met hier te lande bestaande maatschappelijke omstandigheden? Voor het beantwoorden van deze vraag kunnen wij in de eerste plaats te rade gaan bij zijn al genoemde brief van 9 november 1807 aan Napoleon, waarin hij schreef dat de *Code Napoléon* moest worden aangepast 'aan de gewoonten en gebruiken van het land'. Daarop was namelijk ieder particulier fortuin gebaseerd. Onverkorte invoering van de *Code* zou nadelig zijn voor alle families en tot grote verwarring in het land leiden, aldus de brief. Het is duidelijk dat Lodewijk hier in de eerste plaats het oog heeft op het belang van juridische continuïteit.

Een tweede bron waaruit wij kunnen putten is Lodewijks troonrede van 18 november 1808.⁶ Lodewijk verzekert hierin het Wetgevend Lichaam dat hij enkel oog heeft voor 'het welzijn Onder onderdanen en van de bewaring der nationale zeden en gewoonten'. Hij was er dan ook niet op uit 'nieuwe wetten aan het rijk te geven', liever wilde hij 'de van ouds in hetzelfde gebruikelijke wetten en gewoonten ... voor alle Onze onderdanen, dezelfde te doen zijn'. Ook hieruit blijkt dat de koning vooral bekommerd was om het belang van juridische continuïteit.

Overigens lag dat anders voor de commissie die hij had belast met het ontwerpen van het WNVH. De commissie legde (in een memorie van 9 februari 1808)⁷ juist de nadruk op de noodzaak rekening te houden met de sociale en economische inrichting van Holland. Zij hamerde er bijvoorbeeld op dat het wetboek een regeling moest bevatten van rechtsfiguren die hier te lande in gebruik waren, zoals erfpacht, tiendrecht, opstalrecht en bekleemrecht. Het erfrecht moest worden geregeld 'op eene wijze, strokende met de denkbeelden, de manier van uitdrukking, de gewoonten en het geheel bestaan van Hollands inwoneren'. In het verbintenissenrecht moest een regeling worden opgenomen van uitstel van betaling als 'steeds onmisbaar bevonden in dit land van commercie'. Kortom, aansluiting vinden bij de maatschappelijke behoeften in Holland staat bij de juristen van Lodewijk voorop.

Het is interessant hier de visie van Joannes van der Linden naast te plaatsen. Ook hij had van de koning opdracht gekregen een Nederlands BW te ontwerpen, maar hoefde daarbij niet uit te gaan van de *Code Napoléon*. Desondanks heeft hij de *Code* volop gebruikt, vooral in het verbintenissenrecht.

Uit zijn toelichtende *Memorie* uit september 1807⁸ blijkt een zeer nuchtere, objectieve houding tegenover de *Code*: hij neemt over waar dat nuttig is en wijkt af waar dat vanwege de 'gesteldheid van ons land' nodig is. De allermooiste getuigenis van zijn onbevangen werkwijze is te vinden in zijn toelichting op de voorgestelde regeling van de zakelijke zekerheidsrechten: hij beklagt zich eerst over 'den verouderden en duisteren stijl onzer Landswetten' op dit terrein. Met moeite is het hem gelukt de bruikbaarste gedeelten te verzamelen en daaruit één stelsel te formeren. Hij voegt daaraan toe dat hij daarbij ook gebruik heeft gemaakt van de regeling in de *Code Napoléon*, die weliswaar niet van rechtstreeks belang was voor ons land maar wel 'veel stoffe tot goede gedachten geeft'. Kortom: bij Van der Linden is geen spoor te bekennen van chauvinisme of particularisme tegenover de *Code Napoléon*.

Laten wij nu nagaan op welke punten in het WNVH daadwerkelijk werd afgeweken van de *Code*. Ik beperk me daarbij tot het goederenrecht in het WNVH, omdat juist daar (veel meer dan voor het contractenrecht geldt) de afwijking van de *Code* het sterkst is. De bedoeling is om te bekijken hoe de argumenten die men in abstracto voor afwijkingen had gegeven zich verhielden tot de afwijkingen waarmee men in concreto kwam. De belangrijkste afwijking van de *Code* in het tweede boek van het WNVH schuilt in de toevoeging van een regeling van het bezitrecht, het tiendrecht, het opstalrecht, het cijnsrecht, het burenenrecht en erfdienstbaarheden. In boek 3 kwamen nieuwe regels ten aanzien van de levering, erfpacht, bekleemming, zakelijke zekerheidsrechten en voorrechten. Wat wel werd overgenomen van de *Code Napoléon* waren de algemene bepalingen over eigendom en eigendomsverkrijging, en in ieder geval ten dele ook de regels inzake zaaksvorming en vruchtgebruik.

Als wij dit analyseren, laten de verschillen tussen het WNVH en de *Code Napoléon* zich in drie groepen verdelen.

In de eerste plaats werden in het WNVH regels opgenomen ten aanzien van 'typische Nederlandse' fenomenen. Bijvoorbeeld de regel dat gereedschappen voor het ontgronden van veenlanden onroerend zijn door bestemming (art. 422) en de regel dat duinen en heiden tot het publiek domein behoren (art. 434).

In de tweede plaats werden regels toegevoegd ten aanzien van rechtsfiguren die hier van oudsher in zwang waren. De schoolvoorbeelden zijn het cijnsrecht, het recht van bekleemming en het tiendrecht (zie over deze rechtsfiguren de tekst in het kader).

In de derde plaats vinden wij in het WNVH regelingen die wel een pendant hebben in de *Code Napoléon* maar daarvan inhoudelijk afwijken; dit zijn dus geen toevoegingen, maar adaptaties. De meest verstrekkende betreft de vervanging van het Franse consensueel stelsel door het traditiestelsel in art. 588 WNVH: eigendomsoverdracht vindt plaats op het moment van de levering. De consequenties van deze keuze zijn zichtbaar in het gehele Wetboek, zoals in de toegevoegde regels inzake

het bezitrecht en de leveringswijzen.

Als wij de balans opmaken van de wijze waarop het goederenrecht in het WNVH is 'ingerigt' (tegenwoordig zouden wij 'geïmplementeerd' zeggen), ontstaat een gemengd beeld. Enerzijds zag men aanleiding enkele regels op te nemen die verband hielden met geografische en daarmee verbonden sociaal-economische omstandigheden die zich in Frankrijk niet maar in Holland wel voordoen. Deze aanpassingen zijn gering in aantal en van beperkt belang, en het lijkt niet waarschijnlijk dat deze in Parijs veel aanstoot konden geven.

Dat ligt anders voor de toevoeging van een flink aantal beperkte zakelijke rechten; hierdoor zou Napoleon met recht kunnen zeggen: 'dit is de *Code Napoléon* niet meer'. Daar komt nog bij dat een deel van de toegevoegde zakelijke rechten een feodale of kerkelijke oorsprong had, terwijl de Franse Revolutie daar nu juist korte metten mee wilde maken. Op de keper beschouwd neemt men, door deze rechten toch te laten voortbestaan, afstand van de achter de *Code* schuilende revolutionaire idealen. Dat heeft niets te maken met een verschil in sociaal-economische omstandigheden tussen Frankrijk en Nederland: de *Code Napoléon* was instrumenteel in de vestiging van een nieuwe, liberale, maatschappelijke ordening, het WNVH stond - voor wat betreft de gehandhaafde feodale rechten - in dienst van consolidatie van de verhoudingen uit het *ancien régime*.

Andere wijzigingen hadden evenmin iets te maken met Hollandse locale omstandigheden, maar kunnen slechts geacht worden voort te komen uit de behoefte de eigen juridisch-dogmatische opvattingen te laten prevaleren boven die van de Franse codificatoren. Dit geldt in het bijzonder voor het vasthouden aan het traditiestelsel. Uit niets blijkt dat deze positie verband hield met de sociaal-economische inrichting van Nederland: noch in de stukken van de Commissie, noch in latere literatuur wordt dit verband gelegd. Dat ligt ook niet voor de hand: waarom zou immers het traditiestelsel beter passen bij de handelsnatie Nederland dan bij Frankrijk (eerder andersom)?

Uiteindelijk blijkt dat slechts een klein deel van de afwijkingen van de *Code* te maken had met sociaal-economische verschillen tussen Frankrijk en Holland; de afwijkingen omwille van de juridische continuïteit waren van veel groter belang. Het goederenrecht van het WNVH is dan ook wezenlijk anders dan dat van de *Code*: de samenstellers van het WNVH verwierpen zowel het ideologische als het juridisch-technische gedachtegoed van de Franse codificatoren op essentiële punten.

Dit alles betekent mijns inziens dat Napoleon gewoonweg gelijk had! Holland liep uit de pas en weigerde het revolutionaire Franse wetboek in te voeren. Voor Napoleon was dat onverteerbaar. Het kwam Lodewijk en Holland dan ook al snel duur te staan dat men niet alleen vasthield aan de eigen rechtsfiguren en opvattingen, maar daarmee tegelijkertijd weigerde deel te nemen aan de internationale unificatie van het burgerlijk recht via adoptie van de *Code*.

Hierin schuilt ook het belang van de controverse tussen Napoleon en Lodewijk voor onze tijd. Uit het navolgende moge blijken dat in 200 jaar tijd maar weinig is veranderd aan de particularistische houding van ons land. De Europese Commissie heeft enkele jaren geleden opdracht gegeven voor de vervaardiging van een soort Europees Burgerlijk Wetboek dat, net als het WNVH, getooid is met een schuilnaam, namelijk het Gemeenschappelijk Referentiekader (GRK).⁹ Het academische voorontwerp is in januari 2009 gepubliceerd,¹⁰ de Europese Commissie heeft op haar website het voornemen uitgesproken in 2010 of 2011 met een definitief, 'politiek' Ontwerp-GRK voor de dag te komen.

Nederland heeft echter, bij monde van staatssecretaris Timmermans, al *op voorhand* laten weten niets te voelen voor het project. Op werkbezoek in Litouwen vroeg hij in oktober 2007 aan meegereisde journalisten: 'Kent u die mop van het Europees Burgerlijk Wetboek? Nou, dat komt er niet.'¹¹ Uit deze reactie blijkt zelfs dat hij het unificatie-ideaal niet helemaal serieus neemt. Dat roept direct herinneringen op aan het particularisme van Lodewijk, die ook niet voelde voor het overnemen van de voor heel Europa bestemde *Code Napoléon*.

Een belangrijk verschil met de handelwijze van Lodewijk is echter dat de twee argumenten die door hem werden aangevoerd tegen het overnemen van de *Code* nu nauwelijks meer opgaan. Zo kon het verzet tegen overname van de *Code Napoléon* nog gebaseerd worden op Nederlandse economische belangen, tegenwoordig lijken diezelfde belangen juist gediend met unificatie. Belangrijke sectoren van de Nederlandse economie als de handel en de kredietverlening zouden immers kunnen profiteren van het opruimen van juridische verschillen tussen de lidstaten die obstakels vormen voor het vrij verkeer van goederen, diensten, personen en kapitaal binnen de interne markt. Te denken valt met name aan de unificatie van het overdrachtsrecht en het zekerhedenrecht met betrekking tot niet-registergoederen. Inderdaad vormen juist deze rechtsfiguren onderdeel van het GRK-project in resp. Boek VIII en Boek IX. Ook Lodewijks tweede argument tegen adoptie van de *Code* - het belang van juridische continuïteit - heeft tegenwoordig aanzienlijk minder betekenis dan het geval was in het Holland van Lodewijk, doordat het vermogensrecht van de EU-landen in de afgelopen decennia al in sterke mate is geharmoniseerd door de implementatie van Europese richtlijnen op het terrein van het contractenrecht, met *spillover*-effect op aanpalende rechtsgebieden als het aansprakelijkheids- en het goederenrecht.

Dan resteert - als wij voorbijgaan aan de mogelijkheid dat de Nederlandse houding berust op de wens rekening te houden met het huidige eurosceptische klimaat binnen een belangrijk deel van het electoraat - nog slechts één reden voor verzet tegen unificatie: chauvinisme over het 'eigen' nationale recht. Aan dergelijke sentimenten is Joannes van der Linden, zoals wij hebben gezien, in ieder geval niet ten prooi gevallen; wanneer hij bij zijn codificatiewerk vastliep door 'den verouderden

en duisteren stijl onzer Landswetten', liet hij zich maar al te graag inspireren door de Franse *Code*, die zo 'veel stoffe tot goede gedachten geeft'. Tegenover zo veel onbevangenheid steekt zowel het stiekeme particularisme van Lodewijk als het *a priori* verwerpen van unificatie door Timmermans wel heel schrill af!

Wat zijn cijnsrechten, beklemrechten en tiendrechten?

'*Cijns- of tijnsregt*, ook wel *regt van oud-eigen* genoemd, is gegrond op eene zekere verbindtenis, liggende op eenig stuk goed, waardoor de eigenaar van hetzelfde verplicht is, jaarlijks eene kleine rente aan den daartoe regthebbenden te betalen' (art. 532 WNVH).

'*Beklemming* heeft plaats, wanneer aan iemand landerijen in erfelijke huur worden uitgegeven, met beding dat daarvoor jaarlijks een bepaalde huurprijs worde betaald, de schattingen en lasten, op het land liggende, door den huurder worden voldaan, en alle zes jaren het contract door een bepaald geschenk worde vernieuwd, blijvende de eigendom van het land aan den verhuurder' (art. 1575 WNVH).

'*Tienden* zijn, of *grove*, die van granen en zaden, of *smalle*, die van gewassen en moeskruiden, of *krijtende* tienden, die van de jongen van allerlei vee geheven worden.' (art. 523 WNVH). De tiendheffer is gerechtigd tot een tiende gedeelte van de vruchten van de tiendplichtige.

Zie F.C.J. Ketelaar, *Oude zakelijke rechten vroeger, nu en in de toekomst* (diss. Leiden; Tjeenk Willink, Zwolle 1978). De uiteindelijke afschaffing van het tiendrecht (Ketelaar p. 33-34, 38, 47) en de cijnsen (Ketelaar p. 198-205) had veel voeten in de aarde. Het recht van beklemming bestaat nog altijd, maar kan niet meer worden gevestigd (zie art. 150 lid 3 Ow NBW).

Arthur Salomons

Prof. mr. A. Salomons is hoogleraar Privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam, Centre for the Study of European Contract Law. Deze bijdrage is een bewerkte versie van de voordracht die de auteur op 15 mei jl. hield op een congres te Utrecht, gewijd aan het 200-jarig jubileum van het WNVH. De uitgewerkte versies van alle voordrachten zullen verschijnen in Groninger Opmerkingen en Mededelingen.

2. [\[Terug\]](#)

In dat jaar werd de *Staatsregeling* van kracht, de eerste grondwet van Nederland, waarvan art. 28 bepaalde dat een Burgerlijk Wetboek diende te worden opgesteld, in te voeren binnen twee jaar na de invoering van de *Staatsregeling*.

3. [\[Terug\]](#)

Zie J.H.A. Lokin en W.J. Zwolve, *Hoofdstukken uit de Europese Codificatiegeschiedenis*, derde druk, Den Haag: Boom 2006; F. Brandsma, 'Een basterd Code Napoleon? Het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland', in: J. Hallebeek en A.J.B. Sirks (red.), *Nederland in Franse schaduw. Recht en bestuur in het Koninkrijk Holland (1806-1810)*, p. 221-247, Hilversum: Verloren 2006; Th. Veen, 'En voor berisping is hier ruime stof. Over codificatie van het burgerlijk recht, legistische rechtsbeschouwing en herziening van het Nederlandse privaatecht in de 19de en de 20ste eeuw', *Bijlage bij Pro Memorie* 3.2., Amsterdam: Stichting OVR, Cabeljauwpers 2001; F.F.X. Cerutti, 'Het ontwerp Burgerlijk Wetboek van Joannes van der Linden (1807)', in: *Opstellen over recht en rechtsgeschiedenis aangeboden aan Prof. mr. B.H.D. Hermesdorf*, p. 39-62, Deventer: Kluwer 1965; H. Cohen Jehoram, *Over codificatie. Van voor Portalis tot na Meijers*, Deventer: Æ.E. Kluwer 1968; 1 J-L. Harouel, De 'familiepolitiek' van Napoleon I, in: J. Hallebeek en A.J.B. Sirks (red.), *Nederland in Franse schaduw. Recht en bestuur in het Koninkrijk Holland (1806-1810)*, p. 11-24, Hilversum: Verloren 2006.

4. [\[Terug\]](#)

Zoals gezegd had op grond van art. 28 van de *Staatsregeling* 1798 vóór 1801 een eigen BW ingevoerd moeten zijn.

5. [\[Terug\]](#)

Uit het beroemde citaat '*ma vraie gloire (...) c'est mon Code Civil*' valt af te leiden hoeveel belang de keizer aan zijn code hechtte. Zie E.M. Meijers, 'Uitlegging en toepassing in Nederland van aan den Code civil ontleende wetsvoorschriften' [1932], in: *Verzamelde Privaatrechtelijke Opstellen I*, p. 45, Leiden: Universitaire Pers Leiden 1954.

6. [\[Terug\]](#)

Regtsgeleerd Magazijn I, 1809, p. 137 e.v.

7. [\[Terug\]](#)

Memorie, opgemaakt ingevolge Decisie des Konings (...) [9 februari 1808], in: M.J.E.G. van Gessel-De Roo (red.), *Bronnen van de Nederlandse codificatie sinds 1798. Zakenrecht 1798-182*, p. 153-155, Zutphen: Walburg pers, z.p. 1991.

8. [\[Terug\]](#)

Memorie van eenige Consideratiën, betreffende het tweede Boek van het ontworpen Burgerlijk Wetboek, Opgenomen in *Bronnen van de Nederlandse codificatie sinds 1798. Zakenrecht 1798-1820*, p. 147-149.

9. [\[Terug\]](#)

Zie www.ec.europa.eu/consumers/rights/contract_law_en.htm#cfr.

10. [\[Terug\]](#)

Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Edited by Study Group on a European Civil Code/Research Group on EC Private Law (Acquis Group), München: Sellier 2009.

11. [\[Terug\]](#)

Zie www.minbuza.nl/nl/actueel/nieuwsberichten,2007/10/Timmermans-Geen-Europees-Wetboek.html.

links [European Contract Law-Common Frame of Reference](#), Europese Commissie [Europees Burgerlijk Wetboek: een technisch project?](#), Mr dr. P.A.J. van den Berg, Rijksuniversiteit Groningen [Website Study Group on a European Civil Code](#)

